

ESTILÍSTICA DA LINGUA GALEGA

Xosé Ramón Freixeiro Mato

edlg

edlg

Edición

Xosé Manuel Moo

Maquetación

Pablo Gutiérrez

Deseño da cuberta

Miguel Vigo

Producción

Antón Pérez

1ª edición: marzo 2013

© Xosé Ramón Freixeiro Mato, 2013
© Edicións Xerais de Galicia, S.A., 2013
Dr. Marañón, 12. 36211 Vigo
xerais@xerais.es
www.xerais.es

ISBN: 978-84-9914-498-6
Depósito legal: VG 67-2013

Reservados todos os dereitos. O contido desta obra está protexido pola lei, que prohibe a reprodución, plaxio, distribución ou comunicación pública, en todo ou en parte, dunha obra literaria, artística ou científica, ou a súa transformación, interpretación ou execución artística fixada en calquera tipo de soporte ou comunicada a través de calquera medio, sen a preceptiva autorización.

ESTILÍSTICA DA LINGUA GALEGA

Xosé Ramón Freixeiro Mato

EDICIÓNS XERAIS DE GALICIA

ÍNDICE XERAL

1. INTRODUCCIÓN	5
1.1. Antecedentes e motivacións	5
1.2. Obxectivos e metodoloxía	8
1.3. Estado da arte	11
2. A ESTILÍSTICA: DEFINICIÓN, CLASES E RELACIÓNS	19
2.1. O estilo e a estilística	19
2.2. A estilística lingüística e a estilística literaria	25
2.3. Outras correntes da estilística	29
2.3.1. Estilística funcional e estrutural	29
2.3.2. Estilística poética	31
2.3.3. Estilística retórica	32
2.3.4. Estilística estatística	34
2.3.5. Estilística comparativa	35
2.4. Da estilística pragmática á estilística cognitiva	35
2.5. Estilística, sociolingüística e conflito lingüístico na Galiza	41
2.6. A estilística e a lingua literaria galega	52
2.7. Xénero, estilo e rexistro	58
2.8. Estilística e gramática	62
3. A GRAFOESTILÍSTICA	73
3.1. A ortografía	73
3.2. A disposición do espazo e outros recursos tipográficos	76

4. A FONOEESTILÍSTICA OU ESTILÍSTICA DO SON.	81
4.1. Fonoestilística e fonosimbolismo.	82
4.2. O aproveitamento do potencial expresivo dos fonemas.	84
4.2.1. A expresividade dos fonemas vocálicos	84
4.2.2. A expresividade dos fonemas consonánticos	86
4.2.3. A gheada e o seseo desde a perspectiva estilística.	89
4.2.3.1. A gheada.	89
4.2.3.2. O seseo.	96
4.3. A expresividade na repetición de fonemas	101
4.4. A rendibilidade expresiva das onomatopeas.	103
4.5. Repercusións estilísticas das alteracións fonéticas	107
4.6. A expresividade nos trazos suprasegmentais	110
5. A ESTILÍSTICA DA PALABRA	115
5.1. Rendibilidade estilística das palabras gramaticais	115
5.1.1. As diferentes clases de pronomes.	117
5.1.1.1. Os pronomes persoais.	117
Os pronomes persoais tónicos.	117
Os pronomes persoais átonos	123
5.1.1.2. Os pronomes demostrativos	131
5.1.1.3. Os pronomes posesivos.	136
5.1.1.4. Os pronomes relativos, interrogativos e exclamativos	144
5.1.1.5. Os pronomes identificadores.	149
O artigo	149
Outros identificadores	157
5.1.1.6. Os pronomes cuantificadores	161
5.1.2. As palabras invariábeis	166
5.1.2.1. O adverbio	167
5.1.2.2. A preposición	175
A preposición <i>a</i> co complemento directo	178
5.1.2.3. A conxunción	180
A copulativa <i>e</i>	180
A disxuntiva <i>ou</i>	184
As conxuncións adversativas e as causais	186

Outras conxuncións e locucións conxuntivas	188
Asíndeto e polisíndeto	190
5.2. Rendibilidade estilística das palabras lexicais.	193
5.2.1. Os nomes substantivos e adxectivos	194
5.2.1.1. O substantivo	194
5.2.1.2. O adxectivo	198
5.2.2. O verbo	200
5.3. A emotividade das palabras	202
5.3.1. Palabras afectivas e avaliativas	203
5.3.2. Palabras evocativas	207
5.3.2.1. Os dialectalismos	207
5.3.2.2. Os arcaísmos	208
5.3.2.3. Os estranxeirismos	210
Portuguesismos	212
Castelanismos	213
5.3.2.4. As xirias e outras palabras particulares	218
5.3.3. A linguaxe figurada	221
5.4. Antonimia e estilo	227
5.5. Sinonimia e estilo	231
5.5.1. Principais diferenzas entre os sinónimos	232
5.5.2. Sinonimia, diglosia e estilo	234
5.5.3. Selección e combinación de sinónimos	237
5.5.4. Outros procedementos de equivalencia designativa	242
5.6. Aproveitamento estilístico da polisemia e da homonimia	244
5.6.1. A polisemia	244
5.6.2. A homonimia	249
5.7. A estilística morfolóxica.	251
5.7.1. A expresividade na flexión e gradación dos nomes	252
5.7.1.1. A flexión de xénero	253
5.7.1.2. A flexión de número	257
5.7.1.3. A gradación	261
5.7.2. Formación de palabras e estilo	265
5.7.2.1. Sufixación apreciativa	266

Rendibilidade expresiva dos diminutivos	267
Usos estilísticos dos aumentativos, pexorativos e intensificadores.	282
5.7.2.2. Sufixación nocional	286
5.7.2.3. Prefixación e estilo	293
5.7.2.4. Parasíntese e estilo	296
5.7.2.5. A expresividade noutros procedementos derivativos	297
A derivación regresiva	298
A derivación xenérica	299
A conversión morfolóxica	300
5.7.2.6. Usos estilísticos da composición	301
Os compostos lexemáticos	302
Compostos gramaticais, compostos fráscicos e neocompostos.	306
5.7.2.7. Aproveitamento estilístico do encurtamento	308
5.7.3. Trazos de estilo no uso das formas verbais.	311
5.7.3.1. Usos e valores expresivos dos tempos de indicativo	311
5.7.3.2. Usos e valores expresivos dos tempos de subxuntivo	320
5.7.3.3. Uşos e valores expresivos do imperativo	325
5.7.3.4. Usos e valores expresivos do infinitivo.	327
O infinitivo flexionado como recurso estilístico-expresivo.	329
Rendibilidade expresiva do infinitivo xerundial.	333
5.7.3.5. Usos e valores expresivos do xerundio	335
5.7.3.6. Usos e valores expresivos do participio	339
5.7.3.7. Usos e valores expresivos das perífrases verbais	341
5.7.3.8. Voz activa e voz pasiva	348
6. A ESTILÍSTICA DO ENUNCIADO	351
6.1. Tipoloxía e organización de enunciados e cláusulas.	352
6.1.1. Oracións con función emotiva e apelativa.	353
6.1.2. Cohesión e coherencia nos enunciados	355
6.1.3. O verbo e os seus complementos	357
6.1.4. As pausas nos enunciados	360
6.1.5. A sinxeleza ou complexidade dos enunciados	361

6.2. Niveis de redundancia no enunciado	366
6.2.1. A elipse	366
6.2.2. O pleonasma	369
6.3. A orde de palabras	371
6.3.1. A orde xeral dos constituíntes da cláusula	372
6.3.2. A posición dos clíticos	375
6.3.3. A colocación do adxectivo na frase nominal	383
6.3.4. A ordenación das cláusulas no enunciado	390
6.4. Estruturas melódicas e repetitivas	391
6.5. A concordancia	398
6.5.1. Concordancia gramatical e concordancia estilística	399
6.5.2. A concordancia entre substantivo e adxectivo	402
6.5.3. O anacoluto	405
7. A ESTILÍSTICA DO TEXTO.	409
7.1. Enunciado, enunciación e estilo	410
7.2. A modalización do texto	411
7.2.1. Discurso obxectivo	412
7.2.2. Discurso subxectivo	415
7.3. A polifonía textual	417
7.3.1. O estilo directo	418
7.3.2. O estilo indirecto	421
7.3.3. O estilo indirecto libre	422
7.4. A intertextualidade	424
7.5. A expresividade de certos recursos pragmáticos	429
7.5.1. A cortesía	429
7.5.2. As formas de tratamento	431
7.5.3. O vocativo e a apóstrofe	432
7.6. Figuras retóricas no nivel textual	434
7.6.1. A prosopopea	434
7.6.2. A hipérbole	436
7.6.3. A ironía	437
7.6.4. A parodia	443

7.7. Os xéneros e as modalidades discursivas	446
7.7.1. Textos orais e textos escritos	447
7.7.2. Os xéneros discursivos	449
7.7.3. Tipoloxías textuais	452
7.7.3.1. Textos argumentativos	456
7.7.3.2. Textos explicativos	460
7.7.3.3. Textos descritivos	463
7.7.3.4. Textos narrativos	468
7.7.3.5. Textos conversacionais	472
7.7.3.6. Textos instrutivos	477
7.8. A progresión textual e o estilo	479
7.8.1. A progresión referencial	479
7.8.1.1. A referenciación como construción e reconstrución de obxectos de discurso	480
7.8.1.2. Fórmulas expresivas de activación e manutención de referentes no texto	483
7.8.2. A secuenciación e a progresión temática	494
7.8.2.1. A secuenciación parafrástica	495
7.8.2.2. A secuenciación frástica	498
7.8.3. A progresión temática e a progresión tópica	501
7.8.4. Síntese a modo de conclusión	507
REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS	511
FONTES LITERARIAS	539
ÍNDICE ONOMÁSTICO	545
ÍNDICE DE MATERIAS	553